

NICHIFOR CRAINIC- TEOLOG ȘI IMNOLOG AL NEAMULUI ROMÂNESC

NICHIFOR CRAINIC- TEOLOGIAN AND POET OF THE ROMANIAN NATION

Elena-Irina ANCUȚA
Seminarul Teologic Liceal Ortodox Arad
E-mail: ancutaelenairina@yahoo.com

Abstract

Nichifor Crainic was the latest great poet politically non-recovered and historiographically non-rehabilitated during the communism. He was a poet, theologian, journalist, manager of the "Gandirea" magazine, editor, politician, philosopher, pedagogue and essayist, a personality which through its thinking and its writings promoted and ethnically view, according to it the Romanian cultural creation has to base itself on the native spiritual power. He imposed the traditionalism with strong orthodoxy accents in his writings, the new doctrine, "gandirismul". The themes, the motives, the metaphors and the biblical symbols in his poems are Christian and the processed universe as well: the relationship human-being – God, the Jesus Christ's divine-human Person, Mother Theresa, the patriarchal state, biblical plough-men, biblical moments and scenes, religious feeling. The biblical metaphors and symbols (the metaphor of the prayer, of the light, of the wheaten, of the pain, of the creation), confers upon his poetry a Christian extent, and over lighted mystery poem, and orthodox mystic poem. The Romanian interwar lyrical context couldn't be imagined without Nichifor's important creation; he reconceptualized the poem in religious terms so that it will always stay up-to-dateless.

Key-words: poet, religious, theologian, "Gandirea" magazine, traditionalism, gandirism, the native orthodoxy.

Cuvinte cheie: poet religios, teolog, revista „Gândirea”, tradiționalism, gândirismul, autohtonismul ortodoxist.

Nichifor Crainic a fost ultimul mare poet „nereabilitat politic și nerecuperat istoriografic în perioada comunismului. După Revoluție, readus în actualitate după- în ordine invers cronologică – Aron Cotruș, Octavian Goga, Lucian Blaga, George Bacovia, Tudor Arghezi, pe care, regimul comunist i-a acceptat treptat, suspectându-i subteran însă că au rămas fie mistici sau religioși, fie idealști sau exponenți ai burgheziei, fie imorali sau hermetici, adică inaderenți la o societate a proletculturii socializante și primitive”. [1] **Nichifor Crainic** a fost poet, ziarist, om politic, autor, director de reviste, editor, filosof (creator al curentului gândirist), pedagog și teolog român. Pe plan politic s-a plasat la extrema dreaptă și a fost adeptul tendințelor tradiționaliste religioase, susținând că România trebuie să rămână credincioasă moștenirii spirituale creștin-ortodoxe.

Născut la 22 decembrie 1889, în satul Bulbucata, județul Vlașca, anul morții lui Eminescu și Creangă, ca fiu de țărani, pe numele adevărat Ion Dobre. Învățătorul satului l-a dus la Seminarul Teologic din București, iar apoi a urmat studiile Facultății de Teologie din București, urmate de o specializare în filozofie și teologie la Viena unde a fost coleg cu Lucian Blaga, cu care a statornicit o prietenie de idei și o colaborare creativă. Inițial este profesor de teologie la Facultatea de Teologie din Chișinău (1926-1932), la catedra de Literatură religioasă modernă. Din 1932 și până în 1944 este profesor la „Institutul Teologic” din București, inițiind, pentru prima dată la noi, studiul misticii ca formă de cunoaștere spirituală, de adâncire și înțelegere a ortodoxiei printr-o trăire pe

culmile pietății creștine. Nichifor Crainic este cel dintâi teolog român în epoca modernă care scoate teologia din cercul strâmt al specialiștilor și o aduce într-o formă impunătoare atenției generale a lumii intelectuale. Prelegerile sale despre *Dostoievski și creștinismul rus (1928-1929)*, cât și *Cursul de Teologie mistică, Cursul de apologetică(1939-1940), ori cel de mistică germană în sec. al XIV-lea*, oferă un răspuns negativismului modern, care socotește mistica un fenomen pur omenesc.

Primește Premiul Național pentru poezie (1930) și este ales membru al Academiei Române(1940). I se conferă titlul de „doctor honoris causa” al Universității din Viena(1940). În anul 1940 este numit Ministru al Propagandei în guvernul Giugurtu, iar din 1941 în guvernul lui Ion Antonescu. După arestarea lui Antonescu în august 1944, se refugiază în Transilvania, unde pribegeste vreme de trei ani prin saste, încercând să scape de mandatul de reținere emis împotriva sa. În anul 1947 se hotărăște să se predea autorităților și, fără o hotărâre judecătorească, stă cincisprezece ani în închisoarea de la Aiud. Este eliberat în 1962. În ultimii ani din viață, nemaiputând să publice, lasă în manuscris mai multe volume de poezie și de memorialistică.

O serie de lucrări și articole teologice încă așteaptă lumina tiparului: *Dostoievski și tineretul, Tereza D'Avila, Dionisie Areopagitul, Juan de la Cruz, Vasile Voiculescu-despre rugăciune, Teologia creștină în basmele și legendele noastre, Raiul și iadul în folclorul românesc, Paisie și doctrina sa mistică*.

Telugul și poetul Nichifor Crainic a condus importanta revistă „Gândirea”(din 1926-1944), revisă ce a promovat unul dintre cele mai importante curente spirituale din cultura noastră și care îl impune ca principal doctrinar al ortodoxismului în perioada interbelică. El o considera „expresia unei generații”, fiind „sinteza vie și prezentă a neamului meu”[2]. În viziunea lui Crainic revista afirmă explicit că „menirea unui popor nu e aceea de a știi, ci aceea de a crea”[3], remarcând relația creație –modernitate , prin termeni, precum *credință, tradiție, autohtonism, etnicism, ortodoxie, modernitate, universalitate, creație*. Componenta cea mai stăruitoare a „Gândirii” rămâne însă ortodoxismul. Analiza raportului traditionalism–ortodoxism în revista „Gândirea” a fost făcută în primul rând de Nichifor Crainic urmat apoi de Dumitru Micu, cel care într-un amplu studiu a dezbătut toată poezia perioadei și influența exercitată de conducătorul revistei asupra întregului curent literar. Nichifor Crainic lega implicit într-o altă formă decât „Sburătorul” lui Eugen Lovinescu, tradiționalismul de modernism, pornind de la cultură considerată „un organism în creștere continuă, cu rădăcini în seva neamului cu frunziș în sfera timpurilor”[4]. „Traditionalismul în cultură nu se poate concepe stereotipic. El nu e un pas bătut pe loc la nesfârșit.[...] Tradiționalismul – afirmă Crainic – călăuzește creșterea culturii” iar *tradția* nu se poate concepe „ca o formă statică, autoîncrimentată în trecut, ci ca o forță dinamică, ce determină formule în devenire ale actualității” [5]

Debutază editorial cu volumul de poeme *Șesuri natale(1916)*. Poeziile din volumele ulterioare, *Zâmbete-n lacrimi(1916), Darurile pământului (1920), Cântecul patriei(1925), Țara de peste veac(1931)* sunt dominate de un tradiționalism cu puternice accente ortodoxiste. Aceste volume de versuri l-au afirmat ca pe un mare poet tradiționalist care autohtonizează religia creștină, cultivând un filon folcloric, ce nu exclude nici panteismul, nici orodoxia.

Volumele sale de eseuri *Puncte cardinale în haos(1936), Ortodoxia-concepția noastră de viață(1936), Ortodoxie și etnocrație (1937), Nostalgia paradisului(1940)*, propun o doctrină morală de salvare a ființei umane prin morală creștină, bunătate și trăire spirituală, prin simplitatea sufletului și puritatea inimii, filtrate prin seva gândirii tradițional-creștine.

Poezia creștină a lui Nichifor Crainic

Nichifor Crainic a fost un gânditor creștin ortodox. Dar a fost nu numai un gânditor al ortodoxiei, ci și un trăitor al ei. Și atât în înțelegerea cât și în trăirea ei s-a deprins din copilărie prin via comuniune cu poporul satelor românești. De aceea, gândirea și simțirea lui creștină poartă o pecete românească, ceea ce face din scrisul lui Crainic o mărturie a spiritualității românești, care e o sinteză între credința ortodoxă tradițională și calitățile specifice ale poporului nostru, determinate de

originea, de spațiul și de istoria lui. Creștinismul lui Nichifor Crainic nu se reduce la preceptele teologice învățate din Evanghelie și din cărți, ci e un creștinism manifestat în practicile și datinile poporului român, care și-a păstrat autenticitatea lui nealterată în satele noastre. De aceea, poezia lui Crainic nu e nici ea o poezie a unor simțiri general umane, și în acest sens, o poezie "abstractă", ci o poezie care exprimă viața spirituală concretă a poporului român.[6].

Criticul Eugen Lovinescu în cap.IX din *Istoria literaturii române contemporane* prezenta poezia lui Nichifor Crainic „expresia acestui sămănătorism evoluat estetic în tradiționalism”[7], iar poezia sa nu e prin ritm, imagine, structură și compoziție o derivație literară a poeziei populare, ci o poezie „de o puritate de formă până la perfecție, de largi acorduri bucolice, de un netăgăduit echilibru și de un misticism frenetic”[8].

Crainic și-a înlesnit depășirea categorică a sămănătorismului prin spiritualitatea teologiei ortodoxe: „Sămănătorismul e ca o promisiune, gândirismul ca o împlinire”, sămănătorismul a prezentat imaginea „diluată a istoriei, a vieții și a naturii omenești” pe când gândirismul aspiră spre tainele mai profunde ale sângelui și ale cerului, spre esențe, spre substanță, spre izvoarele permanente și credință”[9].

Poezie abstractă și intelectuală în punctul originar, ilustrativă în efectele ulterioare, devenire a vechii poezii de concepție a unor Al. Vlahuță și Panait Cerna, ori George Coșbuc, dar care își dezvăluie pe deplin metafora și simbolistica religioasă, mirajul ortodoxiei și elementele de arhaicitate autohtonă, mistică și mioritică. Dacă Lucian Blaga și Vasile Voiculescu rămân „poeți ai mitului și ai sacralității satului, Nichifor Crainic este un poet al ortodoxiei naționale, ființând cu ardoare românească în orizontul primar al mucenicilor creștini”.[10]

Ne propunem în articolul de față a expune câteva din temele pe care le considerăm majore în poezia lui Nichifor Crainic, și nu atât temele ca atare, cât modalitatea literar-poetică a ideologului gândirismului, pentru a da expresie atât inefabilului trăirii religioase cât și viziunii creștin ortodoxe asupra a tot ceea ce ține de existența și experiența umană.

Omul apare în poezia lui Crainic în toată demnitatea sa de făptură creată de Dumnezeu. Deși este de fapt pământ, strălucirea pe care i-o dă Creatorul este exprimată prin elemente aparținând aceleiași sferă semantice: „argila bătrână” din care e făcut omul e „suflată cu smalt” (Șoim peste prăpastie), e totuși o ființă strălucitoare, după cum mărturisesc și Scripturile “I-ai arătat pe om... cu puțin mai micșorat față de îngeri”. În fața Dumnezeului cel atotputernic, Cel care cugetă - și se naște, voiește - și durează, respiră - și-nflorește, iubește - și vibrează, omul este o minune scăldată în „unda luminii”, “un mugur de carne fierbinte” (*Laudă*), „duh învelit în nălucă de humă” ori „neant înflorit în minune”.

Ființă unică, dihotomică, cuprinzând în sine atât pământ, dar și cer, dacă este rupt de acestea (“În lume fără rădăcină, În ceruri fără semn polar”- *Dezrădăcinat*), omul și existența sa nu mai au nici un sens. Aceeași imagine a copacului ce stă între pământ și cer apare și în poezia intitulată chiar *Copacul*. Omul apare ca ieșit din adâncul misterului pământului (misterul creației) și tinzând către un alt mister, mai înalt, al cerului, al divinității ascunse în “șoaptele veciei”.

Împlinirea omului (desăvârșirea) nu se poate realiza decât prin sfârșitul vieții în trupul stricăcios și intrarea în viața spre care este atras, prin sufletul nemuritor. Imaginea poetică împrumută aici accente eminesciene. Viața trupească, ce nu face decât să înainteze spre moarte, este ceea ce Eminescu definește ca o “suferință dureros de dulce” în *Odă* (în metru antic), e un “vifor” în care dragostea ori vrajba sunt simple deșertăciuni (*Elegia împlinirii, Rugăciunea din amurg*). Omul se desprinde greu de această dulce suferință: “...inima, de tine, fâșii voi dezlipi-o,/ Amară frumusețe, pământ rătăcitor”, poetul conștientizează faptul că “frumoasa lume” va părea o simplă “piatră seacă”, dar ieșirea din frumusețea părelnică a lumii văzute este singura posibilitate de înaintare înspre o “spumoasă... pretutindenească vibrare de lumină” (*Dezmărginire*).

Ceea ce mărturisea Sfântul Apostol Pavel, că Dumnezeu a pregătit omului, “cele ce ochiul nu a văzut, urechea nu a auzit și la inima omului nu s-a suit”, primește glas și în poezia lui Crainic și face din acesta un poet al frumosului transcendent. Simțurile omului sunt rostuite a-și

depăși simplele funcții trupești, și a se face sensibile spre cele spirituale, duhovnicești. Clopotul are o corolă sonoră, văzută „nu cu ochiul, ci numai în auz”, ce desfrunzește, ca într-o toamnă, sunetul în roiuri de foi de bronz. Simbolul clopotului se integrează toposului existențial într-o desăvârșită imagine a Liturghiei întregii creații într-una dintre cele mai plastice imagini ale unui adânc adevăr dogmatic: „O toamnă-mi pare ceasul acesta de amurg/ Cu dangăte bronzate pe turnurile sobre./ Se scutură din clopot frunzare de octombrie/ Și-n foi de bronz tomnatic se-ngroapă vechiul burg.” (*Foi de bronz*).

Permanența poeziei lui Nichifor Crainic a fost motivată de Dumitru Stăniloae prin asimilarea ortodoxismului înțeles prin comuniunea cu lumea satului, ceea ce a făcut din scrisul său „o mărturisire a spiritualității românești, care e o sinteză între credința ortodoxist-tradiționalistă și calitățile specifice ale poporului nostru, determinate de originea, de spațiul și de istoria lui”[11].

De aceea considerăm îndreptățită afirmația motivată a preotului profesor doctor Dumitru Stăniloae care spunea că, „privită din profunzimea religiozității, poezia lui Nichifor Crainic e o poezie a misterului supraluminos, o poezie a misticii ortodoxe, mistică a luminii, care le explică pe toate, dar care e mai presus de înțelegerea tuturor celor care se împărtășesc în mod umbrat de lumina lui”[12], aspect explicat și de Alexandru Butuioceanu în articolul *Poesia lui Nichifor Crainic* într-unul din numerele revistei „Gândirea”. Apucând efortul poetului pentru a îmbina inspirația creștină cu aceea profană, el descoperea în cuvintele „pline de rotunzime” ale poeziilor de început, „tămâieri înalte pentru duhul sfânt al Evangheliilor, dar și un sentiment al vieții, ale cărui rădăcini mergeau câteodată până aproape de păgânism. Din acest amestec de teologie și de eretice ispite avea să iasă cea dintâi închinare creștină în poezia noastră, într-o vreme când cuvântul duhovnicesc era ca și străin literaturii românești[13]. Suntem astfel îndreptățiti să credem că analiza poeziei lui Nichifor Crainic certifică faptul că funcția sa expresivă demonstrează „poetul născut, iar nu făcut”[14] în condițiile prezenței harului divin, căruia i se subordonează fericit cultura teologică vastă asimilată și revărsată apoi în poezie și eseistică. O parte din ideile biblice exprimate prin limbajul metaforic în poezie, au fost susținute în numeroase studii: (*Puncte cardinale în haos, Nostalgia paradisului, Ortodoxie și etnocrație* etc.).

Omul a fost creat după Chip și Asemănare cu Dumnezeu, El fiind cunoscut prin *energiile necreate*, prin *lucrările lui*, de aceea viziunea panteistă în unele dintre poeziile lui Nichifor Crainic trebuie considerată ca o cunoaștere *catafatică*, dar și una *apofatică* a lui Dumnezeu. (*Iisus prin grâu*). Poezia redă o imagine a câmpului, a holdelor, din dorința poetului de a cânta natura și pe Dumnezeu. Caută motivele neputinței de a se ridica la Dumnezeu, căci inima se roagă, dar mintea îl respinge. Mântuitorul este prezent în elementara rodnicie a firii. După propria mărturisire poezia s-a născut în jurul unui vers obsedant: „Și-nomenea dumnezeirea, și îndumnezeia pe om”. Poetul are o revelație extraordinară, într-un măreț apus de soare. I se pare că vede pe Mântuitorul trecând cu ucenicii Săi printre lanurile nimbate de lumină: „Prin grâul copt, pe unde –aleargă/ șerpuitoarea mea cărare/ce scapătă departe-n aur/de glorioasă înserare./Mi s-a părut că treci, Iisuse,/ precum treceai pe vremea ceea/ Gustând în mers prietenia / pescarilor din Galileea”(*Iisus prin grâu*).

E surprinsă imaginea suferinței viitoare îndurate de Hristos: „Treceai... și sângea în Tine/ prigoana crudelor sinedrii”. Poetul e surprins în mijlocul ucenicilor într-un ceas evanghelic de sărbătoare: „Iar eu părea că merg în ceata/ de ucenici și ucenice/ Și sfarm și eu, pentru cină/ Cu palmele-amândouă spice” (*Iisus prin grâu*).

Grija „lumii” pare a fi curmat calea sublimiei înălțări, aceasta fiind drama omului ce se recunoaște atras de „pământeană grijă”: „Eram, socot, prea mult al lumii/ Și prea puțin al vrierii tale/ Că pământeană grijă, Doamne,/ m-a întârziat, stingher pe cale” (*Iisus prin grâu*). Această poezie „este un model tipic de artă superioară realizată cu ajutorul cuvântului, dincolo de calitățile spirituale care fac din bucată aceasta cea mai reprezentativă poezie creștină din câte s-au scris în literatură noastră”[15].

Dacă am trece la o analiză amănunțită și comparativă, am putea descoperi în opera lirică a lui Nichifor Crainic texte care au fie aceeași temă, fie pornesc de la aceleași simboluri și metafore

ca și-n opera lui Lucian Blaga. „Ambii au niște terține pentru prieteni, câte un îndemn: <<veniți după mine, prieteni>>, câte o imagine din cer a țării”[16]. Și în poezia *Țara de peste veac* se regăsește axa bipolară pământ – cer. „Țara de peste veac nu este altceva decât paradisul ceresc, stăpânit de Domnul Colindelor, de Lerui, Ler.(...)ne dă un eminent amalgam de elemente folclorice sublimite într-o vedenie superioară în spiritul cel mai gândirist. În acest chip Nichifor Crainic împlinea legea românească a Poeziei”[17]. „Țara de peste veac este și tărâmul de înălțare, de „dematerializare” sau de „dezmarginire”, ținut al gândului și extazului religios, țara aceasta nu poate fi decât a lumii celeilalte, a vieții de apoi, a comuniunii cu Dumnezeu, țara colindelor și parabolilor, proiectate în veșnicie, sau în trei versuri” „Spre țara lui Lerui-Ler-/ Nu e zbor, nici drum de fier-/ Numai lamură de gând”[18].

Cuvântul devine creator al unei imagini poetice ce corespunde unei realități mărturisite de dogma creștină. Prin acest tip de creativitate “se ajunge la imaginea actului originar de creație poetică și a actului originar de creație lingvistică, ambele fiind acte de același tip”. Prin această construcție poetică se comunică un adevăr de credință, o dogmă, care trece din sfera subiectivității credinței personale în cea a obiectivității dogmei creștine, confirmate și de E. Coșeriu: „limbajul se îndreaptă către alți oameni, cu care se stabilește comunicarea, așa încât ceva devine comun și numai prin această referință la alții desemnarea subiectivă devine generală și obiectivă (...) Numai prin intersubiectivitate, ea devine obiectivitate, ține de obiectivitatea lucrurilor.” Mai mult, în accepțiunea coșeriană limbajul poetic este de fapt, limbajul în toate funcțiunile lui, adică plenitudinea funcțională a limbajului, iar limbajul de toate zilele și cel științific nu sunt decât devieri și drastice reduceri funcționale ale limbajului ca atare. Poezia este pentru E. Coșeriu „intuiția universalului în faptul individual concret (...) și în același timp, model de universalitate”[19].

Poezia este asadar *una a misterului supraluminos*, a unei mistici ortodoxe a luminii, născută fie într-o temporală libertate, fie în întuneric cum este cazul volumului *Șoim peste prăpastie*, compus în cei peste 15 ani de închisoare. Versurile au fost învățate întâi pe de rost pe măsură ce erau alcătuite, fiind comunicate apoi prin alfabetul **Morse** în celulele învecinate și prin ele în toate celulele închisorii. Poetul îl cugetă pe Dumnezeu în sens ortodox ca pe *o lumină supremă* nu ca pe întuneric, ci ca pe o lumină care întrece puterea noastră de a vedea ceea ce suntem obișnuiți.

Metafora biblică în poezia religioasă

„Limbajul poetic are o structură dialectală în sensul că, pe de o parte, prin ineditul său neagă ceea ce este uzual și banal în limbajul comun iar pe de altă parte, prin accesibilitate, el se constituie în instrument de comunicare cu valoare generală ca și limbajul uzual.”[20]. În acest caz, pentru a înțelege sensul ascuns al mesajului este necesar să-i descifrăm „problematika”, fiindcă „problematika cuvântului constituie *cifrul multor metafore și simboluri*”[21].

Dealtfel în *Poezia noastră religioasă* el considera poezii ca pe „discipoli și imitatori ai lui Dumnezeu înrudiți cu el poate mai mult decât orice creatură prin capacitatea lor de a se transpune dincolo de lume, de a o vedea din perspectiva divină ca operă a veșnicului Părinte și de a-L imita în plăsmuirea frumuseții și armoniei.”[22]. Ideea este demonstrată de poeziile construite pe motive, simboluri și metafore biblice, începând cu primele volume (*Sesuri natale, Zâmbete-n lacrimi*) terminând cu *Țara de peste veac* sau *Șoim peste prăpastie*. Crainic este cel mai mare poet al tainei de netăgăduit a lui Dumnezeu. N. Crainic redă misterul lui Dumnezeu mai ales ca lumină nesfârșită, nu ca întuneric cum îl fac misticii occidentali (Juan de la Cruz, Eckhardt, Bohtne).

Sensul figurat al cuvintelor rezultă chiar din căutarea lexemelor care fac ca „materia divină să devină transparentă” și să reflecte „ imaginea simbolică a misterului religios”[23], iar considerațiile de mai sus ne-au ajutat să înțelegem de ce **metafora biblică** a poeziei religioase a lui Nichifor Crainic are la bază *Sfânta Scriptură* ca „text creștin literar”.

Rugăciunea, motiv al eului liric de a comunica cu Dumnezeu, îl ajută ca „din matca lumii” să invoce cuvintele, „și-n duhul ei să le trimet/ În constelații de sonet/ Și-n căi lactee de poem”(Ucenicul). **Poezia** este în acest caz ea însăși **rugăciune** și la Nichifor Crainic ca și la alți scriitori, simbolurile religioase și biblice constituie „categoria figurii cea mai numeroasă și mai

semnificativă”[24]. *Metafora rugăciunii* își află corespondența mai ales „ în textul de expresie religioasă sau poezia fără <<program>> în poeziile *Rugăciune*”[25], în conținutul cărora vom încerca să descoperim simboluri biblice. În textul poetic *Rugăciune*, eul liric caută prin har, credință și fapte bune, posibilitatea mântuirii sale subiective, iar împreună-lucrarea cu Dumnezeu a omului, este rod al credinței și al hotărârii de a începe o viață nouă: „Ca un miros suav de micșunea/ Străbate-mi iar cu harul Tău, Iisuse,/ Îngenuncherea inimii supuse./ Lumina mea și mântuirea mea”. Smerenia devine în acest context simbolul biblic al speranței iluminării. Folosind stilul retoric, Nichifor Crainic atribuie lui Iisus conotații noi printr-un limbaj reflexiv, El fiind „lumină”, „mântuire”, „dor”, „nemărginit” și „contemporan” poetului. Enumerația prin paralelismul sintactic a epitetelor nominale metaforice, substituie cu ajutorul limbajului poetic atributele divine ale lui Dumnezeu în ipostasurile sale, descoperite *literal* în dogme. *Teantropia*, reciproca iubire dintre om și Dumnezeu „între mica flacăra a iubirii din sufletul omului și flacăra cea imensă care este Dumnezeu, (...) această unire a universului cu singularul”[26], a fost reliefată prin concentrarea expresiei la nivel lexico-semantic, folosindu-se antinomia „eu”-„Tu” și prin metafora implicită a nemărginirii divinității, „Nemărginirea Ta de Dumnezeu”.

Metafora rugăciunii construită tot prin invocație retorică își găsește alte conotații în *Rugăciunea din amurg* rostită pentru vii și pentru morți, apropiată sau nu fiindcă, se confesează sufletește poetul: „Tot una-mi sunt acum părtașii și dușmanii”. Acest îndemn la rugăciune pentru cei plecați, poetul ni-l descoperă mai puternic pentru fiecare dintre noi când ne apropiem de amurgul vieții. Toate cele lumești sunt trecătoare, singură învinge dragostea: „Tu dă-le, Doamne, dă-le toată lumea bună / Târzia-nțelepciune din tristul meu amurg”. Versurile pot fi considerate răspunsul găsit în „Memorii”, ele fiind urmarea rugăciunii din închisorile Aiudului într-un destin născut din întuneric și lumină, „stropită de aceeași ploaie a lacrimilor, ce izvorăsc la fel din ochii ce plâng sau din ochii ce râd”[27].

Metafora luminii remarcată prin dihotomia lumină/ întuneric și-n poezia lui Nichifor Crainic, este transferată sub semnul metaforei biblice către metafora luminii taborice, ipostazele acesteia fiind relevate și ca „lumină a veșnicei cunoașteri” sau ca simbolului „păcii cerești” (*Rugăciune pentru pace*). Structura catrenelor cu versuri ample este interesantă prin versurile refren reluate la începutul și finalul fiecărei strofe. Exclamația retorică din prima strofă „ Slavă Ție, Doamne, pentru-această noapte!”, exprimă printr-un limbaj aparent lipsit de artificii *rugăciunea de mulțumire* ridicată la Dumnezeu; invocația retorică din ultima strofă, „Tu, răcoarea celui ars pe rug, Iisuse!”, concentrează starea de plenitudine exprimată dogmatic în cursul de teologie. Dihotomia lumină/ întuneric, apus/ răsărit se răsfrânge acum în metafora *păcii transcendente și umane*. Antinomiile prin epitete metaforice: „ umilei nașteri”, „veșnicei cunoașteri”, construcțiile prin oximoron „aripi fără zbor”, „miezul de tăcere al strigatei vieți” sau paralelismele complexe lexico-semantic din ultima strofă ce construiesc la nivel figurativ lanțul metaforic, sunt expresia „adevărata iluminări” ce stăpânește sufletul poetului raportat la divinitate. Cu ajutorul harului, astfel de poezii devin „poeme tragice” a sufletului chinuit de suferință și de așteptare, a celui ce-și dorește „pacea” și liniștea : „Tu, răcoarea celui ars pe rug, Iisuse,/ Și dulceța celui sfâșiat de leu,/ În arena morții, Dumnezeu meu,/ Fii și răsăritul vieții mele-apuse,/ Tu, răcoare celui ars pe rug, Iisuse!” Iată cum exprimă Nichifor Crainic această taină a luminii infinite și veșnice a lui Dumnezeu, a sensului mai presus de toate sensurile și izvor al tuturor sensurilor: „Tu, cel ce te ascunzi în eterna-ți amiază/Și lumea o spânzuri în haos de-o rază,/ Metanie, Ție, Parinte./ Izvod nevăzut al văzutelor linii,/ Mă scalzi și pe mine în unda luminii/ Un murmur de carne fierbinte” Datorită lui Dumnezeu omul este și el "nerăspunsă întrebare", " neant înflorit în minune". Dumnezeu face și susține toate fără efort: „Și cugeți, se naște; voiește și durează/ Respiri și-nflorești; iubești și vibrează/ De adâncul luminii nesătui”. Lumina, cântecul liturgic și rugăciunea sunt motivele biblice dominante în câmpul lexico-semantic din poezia lui Nichifor Crainic, constituind o unitate într-unul din cele mai frumoase poeme, intitulat simbolic *Cântecul potirului*.

Poezia *Cântecul potirului* poate fi interpretată ca un imn „al întoarcerii la strămoși”[28] sau ca un mod de comuniune între generații, pentru a slăvi pe pământ jertfa umană nesângeroasă a Tainei.

Temeiul biblic al poeziei este *Rugăciunea Lui Iisus, Rugăciunea de mulțumire*, instituită de Mântuitorul atunci când prin gestul de binecuvântare a pâinii și a paharului la Cina cea de Taină a consfințit jertfa Sa răscumpărătoare pentru păcatele omenirii. Imaginea are la bază *metafora jertfei* și simbolul biblic al Potirului, precum și întoarcerea la origini prezentă și-n alte poeme, ce explică continuarea gestului sacramental din generație în generație, întrucât „strămoșii noștri (...) n-au gândit creștinismul ci l-au trăit, căci în ochii lor creștinismul e principiu de viață, iar nu un cadavru filosofic pentru disecțiile judecății critice. Iar a trăi creștinismul e ceea ce primează peste toate elucurbațiile judecății critice”[29]. Credința și evlavia sunt virtuțile străbunilor în fața minunii, ei putând să primească așa cum se cuvine *prinosul* fiindcă omul, aflat prin natura sa „în interiorul gândirii divine”, devine prin fapta sa „o sinteză vie a pământului prin trup, și a cerului prin suflet.”[30]. „Când holda tăiată de seceri fu gata,/ Bunicul și tata/ Lăsară o chită de spice-n picioare/ Legând-o cucernic cu fir de cicoare;/ Iar spicele-n soare sclipeau mătăsoș/ Să-nchipeie barba lui Domnu Cristos”.

Metafora biblică a spicului de grâu trimite la starea de chenoză pe care se bazează marea taină a credinței creștine, „arătarea lui Dumnezeu în trup”, prin unirea firii dumnezeiești cu firea umană, Dumnezeu se face ca unul dintre noi în ipostasul său dumnezeiesc.. Văzută astfel, *metafora luminii* își găsește corespondența biblică în *Rugăciunea domnească* rostită de Mântuitorul în *Predica de pe munte* conform versetelor biblice: „Pâinea noastră cea de toate zilele/ Dă-ne-o nouă, astăzi...”. Trecerea de la sensul denotativ la cel conotativ într-un limbaj reflexiv construit din simboluri biblice („semnul crucii”, „moaște cinstite și lucii”, „fața lui Domnu Cristos”, „potirul”, „jertfa pe cruce”, „rana șiroaie-nspumate” devenită „must sângeros”), demonstrează prin transferul de sens conotația *literală* a *Rugăciunii Domnești*, identică și cu exegeza Noului Testament. „Pâinea” amintită nu este doar hrana trupească, ea va fi transfigurată prin Jertfa Euharistică a Domnului în hrana spirituală a omului: „Hrănește-mă, mană de sfânt Dumnezeu./ Cu bobul în spice și mustu-n ciorchine/ Ești totul în toate și toate prin tine./ Tu, pâinea de-a pururi a neamului meu”. Aspectul retoric-poetic dominant în poezie prin invocație retorică, se asociază cu un limbaj reflexiv specific comuniunii tainice. Se remarcă concentrarea expresiei în versul „Ești totul în toate și toate prin tine”, ce favorizează „lanțuri figurative”, cu deosebire *metaforele abstracte*, apropiind figura de simbol. Din punct de vedere semantic, limbajul figurativ al textului dezvoltă câmpul semantic încât, din viziunea de adâncime învățătura devine cunoaștere, ajutându-ne să descifrăm taina dumnezeirii, existenței „în toate” a Domnului. Poetul a ales verbe la modul imperativ specifice aspectului retoric, elocvente atât pentru actul comunicării teandrice cât și pentru a descoperi existența lui Dumnezeu, în toate ce sunt: „Hrănește-mă”, „Adapă-mă”, „Privește-te”, „vezi-te”, „sângere”, „frânge-te”. Pe lângă anafora ca figură centrală, se observă o serie de *metafore verbale*, exprimând cucernicia și credința celor ce vor împlini jertfa nesângeroasă (părinții și bunicii): „Legând-o cucernic cu fir de cicoare”, „Scoțând-o sfielnic cu semnele crucii”, „Adapă-mă, sevă de sfânt Dumnezeu”, „Și sângere-n struguri și frânge-te-n pâine.” Acest vers cu referințe în sfera sacralului, poate fi un simbol al imaginii iconice a Fiului ca „jertfa pe cruce”, „ca tot în toate” și „viața de-a pururi a neamului meu.”

În relație cu motivul dor, *lumina* dobândește prin limbajul poeziei și alte semnificații. Ea devine în poezia *Prinos* din volumul *Darurile pământului* prin metafora implicită „o candelă de nufăr argintiu”. Prinosul, darul adus puterii Creatoare, va fi „întâiul dor”- spune poetul- „de a mă desface-n soare/ Sub auria razelor ninsoare”. Conotațiile metaforice transfigurează prin limbajul reflexiv eul poetic, oferindu-l prinos divinului „ca floarea unui crin/ Când mugurul se sparge de frumusețe plin”. În planul vegetal, natura devine factorul compensator pentru menirea poetului de a vedea în „darurile pământului” iubirea Creatorului. O demonstrează pentru puterea harului darurile Puterii Creatoare, „întâiul gând” – poate rugăciunea „care din patimi face poezie”- „întâiul cânt, întâiul imn”. Epitetele adjectivale au ca termen de referință elementele naturii devenită în plan

uman „natura mamă”. Natura este spațiul matrice, ocrotitoare, simbol al încrederii că tot ceea ce Dumnezeu a creat a fost făcut pentru a fi frumos și pentru a aduce fericire.

O altă metaforă e aceea a durerii, ce prelungeste plânsul din creațiile anterioare, durerea fiind vinovată de înrudirea ei cu acest neam (*Durere*). Prin hiperbolă și oximoron ea devine „Durere, vâlvătaie nevăzută/ Ce duduie în marile cuptoare”. Imaginea biblică își află ecouri în apocalipsă, iar oamenii sunt parcă mii de Iisusi crucificați: „Ne arde furtunoasa ta dogoare./ Ne arde cu blestem/ Că buzele uscate nu putem/ Să le muim în cupa de răcoare/ A numelui tău”. Poetul și teologul Nichifor Crainic a înțeles viața ca pe o neconținută dăruire, supus spiritului de jertfelnicie, înțelegând că mai fericit este „a da”, decât „a cere”, slujind trup și suflet neamului său românesc. Glasul său poate să răzbată de dincolo de mormânt prin tainice cuvinte: „Te-apropie și bea, făptură arsă./ Că apa mea ce trece nu se trece-/ Cu cât o sorbi, mai vie se revarsă/ Și tremură mai rece!”

Concluzii

În urma celor expuse, poezia religioasă este poezia totală, absolută, creatoare a unui limbaj capabil de a exprima în forma inteligibilă cea mai apropiată, un adevăr în căutarea căruia a pornit cu mii de ani în urmă. Poetul Nichifor Crainic este prin excelență, alături poate doar de Vasile Voiculescu și Radu Gyr, un imnolog de seamă al poeziei religioase românești, care a reușit să-i releve frumusețea, sensibilitatea și profunzimea de expresie, acel adevăr ce ne atrage pe toți deopotrivă înspre un absolut căutat și dorit. „Artă și idee, ca două imagini rugător întinse către intangibilitatea zadarnicului, se îmbăiază în valuri arome de poezie și trezesc în suflet viața ascunsă a presentimentelor, a imitațiilor noetice profunde și vapoaze”[31], iar Nichifor Crainic rămâne prin cele două constante unul dintre scriitorii moderni care a făcut din teologia ortodoxă o „icoană” a frumosului, transferată în metafora biblică, înțeleasă ca *rugăciune, închinare, suferință, cântec liturgic, înger, durere*, într-un cuvânt **Poezie**.

BIBLIOGRAFIE

1. Goci, A., *Geneza și structura poeziei românești în secolul XX*, Editura Gramar, București, 2001, p.284.
2. Pintea, E., *Gândirea-antologie literară*, Editura Dacia, Cluj, 1992, p.6.
3. Pintea, E., *Gândirea-antologie literară*, Editura Dacia Cluj, 1992, p.6.
4. Bădescu, L., *Retorica poeziei religioase a lui Nichifor Crainic*, Bucuresti, Editura Minerva, 2000, p.11, apud. Nichifor Crainic în *A doua neatârnare*, „Gândirea”, anul VI, nr. 1, ianuarie 1926, p.3-9.
5. Bădescu, L., *Retorica poeziei religioase a lui Nichifor Crainic*, Bucuresti, Editura Minerva, 2000, p.11, apud. Nichifor Crainic în *A doua neatârnare*, „Gândirea”, anul VI, nr. 1, ianuarie 1926, p.11.
6. Pr.prof.Stăniloie, D., *Poezia creștină a lui Nichifor Crainic*, în vol. *Șoim peste prăpastie*, Editura Roza vânturilor, București, 1990, p.15.
7. Lovinescu, E., *Istoria literaturii române contemporane*, vol.I, Editura Minerva, București, 1973, p.416.
8. Lovinescu, E., *Istoria literaturii române contemporane*, vol.I, Editura Minerva, București, 1973, p.420.
9. Blaga, L., *Nichifor Crainic*, în revista, „Gândirea”, XX, nr.6, iunie, 1941, p.280.
10. Goci, A., *Geneza și structura poeziei românești în secolul XX*, Editura Gramar, București, 2001, p.285.
11. Crainic, N., *Șoim peste prăpastie. Versuri inedite create în temnițele Aiudului*, Editura Roza vânturilor, București, 1990, p.15.
12. Crainic, N., *Șoim peste prăpastie. Versuri inedite create în temnițele Aiudului*, Editura Roza vânturilor, București, 1990), p.15.

13. Busuioceanu, A., *Poezia lui Nichifor Crainic, în revista „Gândirea”*, octombrie, 1934, anul XIII, nr.6, p.241.
14. Bădescu, L., *Retorica poeziei religioase a lui Nichifor Crainic*, Bucuresti, Editura Minerva, 2000, p.11, apud. Nichifor Crainic în *A doua neatârnare*, în revista „Gândirea”, anul VI, nr. 1, ianuarie 1926, p.103.
15. Vizirescu, P.M., „*Iisus prin grâu*”, în revista „Gândirea”, anulXIX, 1940, nr.4, p.239.
16. Goci, A., *Geneza și structura poeziei românești în secolul XX*, Editura Gramar, București, 2001, p.287.
17. Blaga, L., *Nichifor Crainic, în revista „Gândirea”*, XX, nr.6, iunie, 1941, p.282-283.
18. Perpessicius, *Mențiuni critice*, vol IX, Fundația pentru literatură și artă , București, 1938, p.260-262.
19. Constantinescu, D., *Limbaj și creație în orizonturi coșeriene*, material adresat studenților la Univ. „Lucian Blaga”, Sibiu, în per.1998-1999, p.2.
20. Dragomirescu, G.N., *Dicționarul figurilor de stil-terminologia fundamentală a textului poetic*, Editura Științifică, București, 1995, p.50.
21. Crișan, C., *Ieșirea din metaforă*, Editura Cartea Românească, București, 1972, p.33.
22. Deaconu, M., *Poezia de la Gândirea*, Bucuresti, Editura Didactică și Pedagogică, 1997, p.85.
23. Indrieș, E., *Dimensiuni ale poeziei române moderne*, Bucuresti, Editura Minerva, 1989, p. 220.
24. Mancas, M., *Limbajul artistic românesc în secolul XX*, Bucuresti, Editura Științifică, 1991, p.229.
25. Bădescu, L., *Retorica poeziei religioase a lui Nichifor Crainic*, Bucuresti, Editura Minerva, 2000, p.11, apud. Nichifor Crainic în *A doua neatârnare*, în revista „Gândirea”, anul VI, nr. 1, ianuarie 1926, p.3-9.
26. Crainic, N., *Sfințenia. Împlinirea umanului (Curs de teologie mistică)*, Ediție îngrijită de Ierod. Teodosie Parashiv, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1993, p.18.
27. Crainic, N., *Zile albe. Zile negre, Memorii*, Bucuresti, Casa Editorială „Gândirea”, 1991, p.353.
28. Bădescu, L., *Retorica poeziei religioase a lui Nichifor Crainic*, Bucuresti, Editura Minerva, 2000, p.11, apud. Nichifor Crainic în *A doua neatârnare*, în revista „Gândirea”, anul VI, nr. 1, ianuarie 1926, p.99.
29. Crainic, N., *Transfigurarea românismului*, în revista „Gândirea”, aprilie 1943, nr.4, p.183.
30. Crainic, N., *Transfigurarea românismului*, în revista „Gândirea”, aprilie 1943, nr.4, p.183.
31. Pavel, S., *Krinonis sau Treptele singurătății*, „Gândirea”, februarie 1928, nr.2, p.49.